Regional Refugee Response
for the Ukraine Situation

AZ UKRAJNAI MENEKÜLTHELYZETRE ADOTT VÁLASZLÉPÉSEKET TÁMOGATÓ ÖNKÉNTESEK ÉS ÖNKÉNTES SZERVEZETEK ELLENŐRZÉSE ÉS REGISZTRÁCIÓJA

2022. december

Tartalom

Háttér 3

A jelen feljegyzés célja 4

Fogalommeghatározások 4

A fogadó államok szerepe 5

A humanitárius szereplők szerepe 5

Főbb ajánlások a fogadó államok számára 6

Főbb ajánlások a humanitárius szereplők számára 11

További segédanyagok az önkéntesekkel és az önkéntes szervezetekkel folytatott együttműködéshez 14

A menekültek magánszemélyeknél történő elszállásolásával kapcsolatos segédanyagok 14

Melléklet: Pozitív gyakorlatok az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépések terén 15

Tudnivalók a dokumentumról

A feljegyzést 2022. november 18-án hagyta jóvá és fogadta el az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépésekért felelős regionális védelmi munkacsoport, miután áttekintette a dokumentumot, és konzultált az emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó munkacsoporttal, a nemi alapú erőszakkal és a gyermekvédelemmel foglalkozó regionális almunkacsoportokkal, valamint a nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó regionális munkacsoporttal. A dokumentumot élő dokumentumnak kell tekinteni, amelyet a regionális védelmi munkacsoport rendszeresen frissít majd az ígéretes gyakorlatokkal.

A BORÍTÓN LÁTHATÓ FOTÓ:
2022. április 8-án Olena és gyermekei felkészülnek arra, hogy következő úti céljuk felé indulva elhagyják az UNHCR és az UNICEF által támogatott Blue Dot (Kék pont) központot a romániai Máramarosszigeten – 2022. április
© UNICEF/ Alex Nicodim

Háttér

Az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépések keretében rendkívüli szolidaritás mutatkozott meg. Önkéntesek, magánvállalkozások, valamint különböző szervezetek és csoportok támogatásukat ajánlották fel az Ukrajnából menekülőknek, többek között ingyenes személyszállítást, magánszállást, tolmácsolási szolgáltatásokat kínáltak, vagy segítséget nyújtottak a szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez vagy a munkakereséshez.

Az önkéntesek és az önkéntes szervezetek az első ukrajnai menekültek megérkezése óta a vészhelyzet elhárításának frontvonalában dolgoznak, és ennek során pótolták a kritikus hiányosságokat és életmentő támogatást nyújtottak.

Bár az önkéntességnek ez a módja dicséretre és támogatásra érdemes, számos védelmi kockázat is felmerül az önkéntesek és az önkéntes szervezetek vészhelyzeti szerepvállalása miatt. Ilyen kockázatok lehetnek például a következők:

- a szakmaiság, valamint az alapvető humanitárius és védelmi elvek betartásának hiánya;
- az elszámoltathatóság, a közös normák és a következetes válaszlépések hiánya;
- a nemi alapú erőszak, a gyermekek elleni erőszak, az emberkereskedelem és a visszaélések egyéb formáinak fokozott kockázata, beleértve a szervezett és/vagy nemzetközi bűnszövetkezetek által elkövetett visszaéléseket;
- annak a fokozott kockázata, hogy az Ukrajnából menekülő személyek a humanitárius munkások szexuális kizsákmányolásának és bántalmazásának lesznek kitéve;
- pontatlan információk, félretájékoztatás, dezinformáció és káros pletykák terjesztése mind az Ukrajnából menekülők, mind a befogadó közösség körében.

Fontos megjegyezni, hogy még az önkéntesek vagy az önkéntes szervezetek jó szándékú cselekedetei is kárt okozhatnak. Ilyen lehet például, ha az önkéntesek olyan anyagi támogatást nyújtanak egyes menekülteknek, amely hosszú távon nem fenntartható, vagy amely aláássa a méltóságérzetüket. Ezenkívül ha a kísérő nélküli kiskorúakat magánszemélyek otthonában helyezik el, az hátrányosan befolyásolhatja a családegyesítést vagy a gyermek legjobb érdekét szolgáló egyéb gondozási intézkedéseket – kivéve, ha erre a hatóságok hatáskörébe tartozó családi vagy nevelőszülők általi gondozás keretében kerül sor.

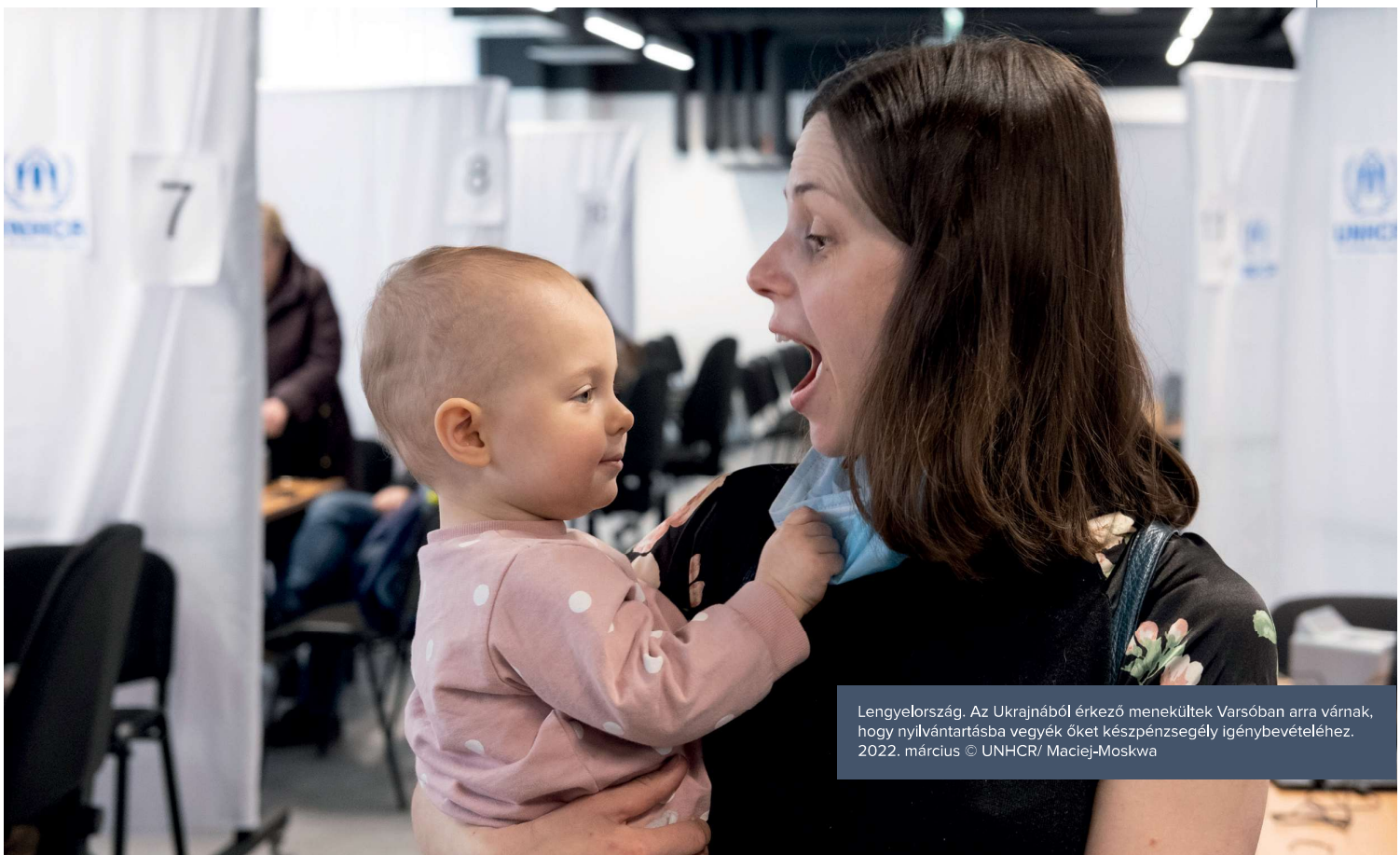

Lengyelország. Az Ukrajnából érkező menekültek Varsóban arra várnak, hogy nyilvántartásba vegyék őket készpénzsegély igénybevételéhez. 2022. március © UNHCR/ Maciej-Moskwa

A jelen feljegyzés célja

Ez a dokumentum útmutatást nyújt a fogadó államoknak az önkéntesek és az önkéntes szervezetek ellenőrzésével és regisztrációjával kapcsolatban. Iránymutatást nyújt továbbá az ENSZ, a civil szervezetek és a civil társadalom más szereplői számára ahhoz, hogy hogyan támogathatják és egészíthetik ki az állami erőfeszítéseket operatív tevékenységeikkel.

A RIWG társelnöke az UNDP és az UNHCR, és a jelenlegi tagok közé tartozik az ECRE, az ICVA, az ILO, az IMPACT Initiatives, az IOM, a TENT Partnership for Refugees, az ENSZ nőjogi szervezete, az UNDCO, az UNESCO, az UNICEF, a WFP és a WHO. A kezdeményezéshez bármelyik egyéb, ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő szereplő is csatlakozhat.

Fogalommeghatározások

Önkéntesség

fizetés nélküli és nem kötelező munka, vagyis „olyan idő, amelyet az emberek fizetség nélkül egy szervezeten keresztül vagy közvetlenül egyénileg mások számára végzett tevékenységekre fordítanak”.[1]

Önkéntesek

a jelen feljegyzés összefüggésében olyan magánszemélyek, akik saját akaratukból úgy döntöttek, hogy idejük jelentős részét az Ukrajnából menekülő (saját közvetlen családjukon kívüli) személyek támogatására szánják anélkül, hogy ezért fizetésben részesülnének (bár az önkéntesek ösztönzőket vagy juttatásokat kaphatnak). Az önkéntesek lehetnek maguk is menekültek, vagy a befogadó közösség tagjai, akik egyéni minőségben járnak el.

Ellenőrzés

ebben az összefüggésben egy személy vagy szervezet integritásának és alkalmasságának értékelési folyamatára utal. Integritás alatt érthetjük azt, hogy egy személy vagy szervezet betartja az emberi jogok és a szakmaiság vonatkozó normáit. Az ellenőrzésnek legalább a büntetett előélet vizsgálatára ki kell terjednie, de magában foglalhatja a konkrét nemzeti adatbázisokkal (például az elítélt szexuális bűnelkövetők adatbázisaival) való összevetést is. Általános célkitűzésként az ellenőrzési folyamat segíti a fogadó államokat és szervezeteket abban, hogy megakadályozzák az arra alkalmatlan személyeket vagy szervezeteket, hogy a menekültügyi segítségnyújtásban alkalmazottként vagy önkéntesként részt vegyenek, és veszélyeztessék a kiszolgáltatott csoportokat.

Regisztráció

ebben az összefüggésben valamely személy vagy szervezet adatainak a nemzeti jognak vagy gyakorlatnak megfelelő, hivatalos nyilvántartásban történő kötelező rögzítését és naprakésszé tételét értjük alatta. A regisztrációt ellenőrzési eljárásnak kell megelőznie, és az adatokat a megfelelő hatóságoknak rendszeresen frissíteniük és ellenőrizniük kell.

1. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) által elfogadott meghatározás, forrás: Kézikönyv az önkéntes munka méréséről (2011), https://www.ilo.org/stat/Publications/WCMS_162119

Az idős Halyna, akinek lerombolt házát az IOM állította helyre. 2022. november © IOM Ukrajna

A fogadó államok szerepe

Az állam területén tartózkodó személyek, így a menedékkérők, a menekültek, a migránsok és a harmadik országok állampolgárainak fizikai védelméért elsősorban a fogadó állam felelős.

Az önkéntesek és az önkéntes szervezetek hivatalos nyilvántartásokban történő regisztrációja és ellenőrzése az adott állam hatáskörébe és felelősségi körébe tartozik, és azt a nemzeti joggal és eljárásokkal összhangban kell végezni.

A humanitárius szereplők szerepe

Az ENSZ ügynökségei, a civil társadalom és a civil szervezetek egyaránt szerepet játszanak a kormányzati hatóságokkal folytatott hivatalos ellenőrzési és regisztrációs eljárások támogatásában, valamint a potenciális védelmi kockázatok felderítésében olyan helyzetekben, amikor ilyen eljárások még nem állnak rendelkezésre.

Az ilyen szereplők a következőkkel is hozzájárulhatnak e munkához és kiegészíthetik azt: (1) érdekképviselet és technikai tanácsadás az illetékes hatóságok számára, valamint (2) a kormányzati erőfeszítések kiegészítése például a tudatosságnövelő és kapacitásépítő kezdeményezések esetében (lásd az alábbi példákat).

Ezen túlmenően minden humanitárius szervezet felelős azért, hogy a saját személyzete és alvállalkozói – beleértve a nekik dolgozó önkénteseket is – toborzásának részeként ellenőrzéseket hajtson végre; hogy egyértelműen közölje a humanitárius szervezetek munkatársaival az elvárt magatartási normákat, beleértve az IASC szexuális kizsákmányolásra és bántalmazásra vonatkozó hat alapelvét;[2] hogy biztonságos és hozzáférhető útvonalat biztosítson a visszajelzések és panaszok bejelentéséhez; beleértve a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás, valamint az egyéb formájú visszaélések kockázatának felmérését és csökkentését.

2. Ügynökségközi Állandó Bizottság (IASC), Six Core Principles on Sexual Exploitation and Abuse (A szexuális kizsákmányolás és visszaélés hat alapelve), elérhető az interneten: https://psea.interagencystandingcommittee.org/update/iasc-shat-core-principles.

Főbb ajánlások a fogadó államok számára

1. KORMÁNYZATI SZERV KIJELÖLÉSE

Átfogó európai uniós dokumentum, amely részletes és gyakorlati útmutatást nyújt az iskolák, az oktatási minisztériumok és más oktatási szakemberek számára az ukrán gyermekeknek a menekülteket fogadó országok nemzeti iskolarendszereibe való bevonásáról. A tagállamokat felkérjük, hogy jelöljenek ki megfelelő kormányzati szervet a menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő önkéntesek és önkéntes szervezetek/csoportok regisztrációjához, ellenőrzéséhez és felügyeletéhez. Ezzel csökkenthetik annak kockázatát, hogy a menekültek a humanitárius munkások szexuális kizsákmányolásának és bántalmazásának, illetve nemi alapú erőszaknak, emberkereskedelemnek és a bántalmazás egyéb formáinak legyenek kitéve. Egy központilag kezelt adatbázissal biztosítható, hogy az elkövetők ne változtassanak helyet, és ne folytassák a tevékenységüket máshol vagy más szervezeten belül.

2. HIVATALOS REGISZTRÁCIÓ

Arra ösztönözzük az államokat, hogy hozzanak létre (vagy fejlesszék tovább a már meglévő) mechanizmusokat az önkéntesek és az önkéntes szervezetek/csoportok regisztrációjára, és, hogy kötelezzenek minden olyan önkéntest és önkéntes szervezetet/csoportot, amely a menekültügyi válaszlépésekben résztvevőként dolgozik – akár formálisan, akár informálisan – , hogy ennek megfelelően regisztráljon. Ez különösen fontos a határátkelőhelyeken, más tranzitpontokon és a befogadóállomásokon dolgozó önkéntesek és önkéntes szervezetek/csoportok, valamint az ukrajnai menekülteket befogadó magánszemélyek esetében. Az adatvédelmet és a magánélet védelmét minden személyes adat kezelése során tiszteletben kell tartani.

3. ELLENŐRZÉS

Az államoknak a nemzeti joggal összhangban a kormányzati regisztrációs eljárások részeként biztosítaniuk kell egy minimális szintű ellenőrzést. Ennek minimum ki kell terjednie az ilyen egyénekre, szervezetekre és csoportokra vonatkozó alapvető információk szisztematikus összegyűjtésére, valamint a bűnügyi és a foglalkoztatási nyilvántartások háttérellenőrzésére. Ez kiterjedhet továbbá kormányzati nyilvántartások ellenőrzésére, a referenciák megvizsgálására (beleértve a korábbi munkáltatókkal lefolytatott referencia-ellenőrzéseket) és/vagy egyéni interjúkra is. Az adatvédelmet és a magánélet védelmét minden személyes adat kezelése során tiszteletben kell tartani.

Főbb ajánlások a fogadó államok számára

4. AZONOSÍTÁS

A határ menti területeken, tranzitpontokon és befogadóállomásokon dolgozó regisztrált önkénteseknek és önkéntes szervezeteknek/csoportoknak jól látható azonosítóval kell rendelkezniük, amely egyértelműen jelzi személyazonosságukat, bármely szervezettel vagy kormányzati hatósággal fennálló kapcsolatukat, és a hatóságoknál meglévő hivatalos regisztrációjukat. Az ilyen azonosítóval nem rendelkező személyek és szervezetek nem dolgozhatnak ezeken a helyszíneken, és ennek ellenőrzése és betartatása az illetékes nemzeti hatóságok feladata.

5. TÁJÉKOZTATÁS

A kijelölt kormányzati szervet arra ösztönözzük, hogy tartson rendszeresen eligazítást és kínáljon tájékoztatást valamennyi, a menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő önkéntes és önkéntes szervezet/csoport számára többek között a humanitárius elvekről, a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás megelőzéséről szóló IASC-elvekről, valamint az önkéntesektől elvárt magatartásról (például önkéntesekre vonatkozó magatartási kódex és az önkénteseknek szóló mintatájékoztató használatával). Ennek keretében arra is ki kell térni, hogy hol jelenthetők az aggályok, panaszok vagy esetleges bűncselekmények. Az ENSZ ügynökségeit, a civil szervezeteket vagy más humanitárius szereplőket felkérhetik arra, hogy szükség esetén támogassák a kijelölt kormányzati hatóságokat az ilyen eligazítások biztosításában.

6. MAGÁNSZEMÉLYEK ÁLTAL KÍNÁLT SZÁLLÁSHELYEK

A tagállamokat ösztönözni kell annak előírására, hogy a menekülteknek és más érintett személyeknek szálláshelyet kínáló magánvállalkozások vagy civil szervezetek/civil társadalmi szervezetek alakítsanak ki a fogadó személyek ellenőrzésére szolgáló eljárásokat, valamint bizalmas visszajelzési és panasztételi mechanizmusokat arra az esetre, ha aggályok merülnének fel. Ennek ki kell terjednie azokra a magánvállalkozásokra és civil szervezetekre/civil társadalmi szervezetekre is, amelyek online platformokon kötik össze a fogadó személyeket és a vendégeket.

Főbb ajánlások a fogadó államok számára

7. SZERVEZETT SZEMÉLYSZÁLLÍTÁS

Az államoknak biztosítaniuk kell, hogy a menekülteket a hivatalos határátkelőhelyeken átszállító, onnan elszállító, illetve más országokba szállító magánvállalkozásokat vagy szervezeteket az illetékes hatóságok regisztrálják és ellenőrizzék. Az ilyen vállalkozásoktól és szervezetektől meg kell követelni, hogy egyértelmű tájékoztatást nyújtsanak a potenciális ügyfeleiknek a szállítás úti céljáról, az utazás várható idejéről, a felmerülő költségekről vagy a szükséges dokumentumokról. A járművezetőket és a személyzetet látható azonosítóval kell ellátni, és a fentieknek megfelelően regisztrációnak és ellenőrzésnek kell alávetni.

8. MAGÁNSZEMÉLYEK ÁLTAL BIZTOSÍTOTT SZEMÉLYSZÁLLÍTÁS

A határátkelőhelyeken az illetékes állami hatóságokat (rendőrség vagy határőrség) ösztönözni kell a menekülteket felvevő magángépjárművek átvizsgálására, regisztrálására és nyomon követésére. Ennek keretében elkérhetik például a járművezetőtől a személyazonosító okmányait, megérdeklődhetik, hogy milyen kapcsolat fűzi őt az általa felvett személyekhez, valamint rögzíthetik a rendszámot és az úti célt. Az ilyen információkat lehetőleg szabványos és szisztematikus módon kell gyűjteni és rögzíteni. Adott esetben és lehetőség szerint a szállított személyek biztonságos érkezését megerősítő bejelentési mechanizmust is be lehetne vezetni, például egy erre a célra létrehozott digitális platformon keresztül (a megfelelő adatvédelem biztosítása mellett).

9. A REGISZTRÁCIÓ VÉGREHAJTÁSA

A tagállamokat ösztönözni kell arra, hogy biztosítsák a bűnüldöző szervek megfelelően képzett munkatársainak – így adott esetben az emberkereskedelem és a nemi erőszak elleni küzdelemben részt vevő személyzet, valamint a gyermekvédelem és a családvédelem területén dolgozók – jelenlétét minden olyan határátkelőhelyen és más kulcsfontosságú tranzitállomáson (vonat- és buszpályaudvaron), ahová az emberek megérkeznek, és amelyen áthaladnak. Ezeknek a munkatársaknak érvényre kell juttatniuk a fentieket például annak ellenőrzésével, hogy az e helyszíneken önkénteskénti fellépő személyeket megfelelően regisztrálták-e, és látható azonosítót viselnek-e.

Főbb ajánlások a fogadó államok számára

10. TUDATOSSÁGNÖVELÉS

Végül az államokat ösztönözni kell arra, hogy az ENSZ ügynökségei, civil szervezetek vagy más humanitárius szereplők támogatásával kezdeményezzék (vagy erősítsék meg) a fogadó államban érvényben lévő ellenőrzéssel és regisztrációval kapcsolatos tudatosságnövelést és információterjesztést. Ismertessék továbbá az önkéntesektől és az önkéntes szervezetektől elvárt magatartási normákat, valamint az arra vonatkozó információkat, hogy hol és hogyan lehet visszajelzést adni, illetve bejelenteni a panaszokat többek között a szexuális visszaélésekkel vagy kizsákmányolással, illetve az esetleges bűncselekményekkel vagy más incidensekkel kapcsolatban. Mindennek ki kell terjednie az emberkereskedelem elleni nemzeti segélyvonalakra és a rendőrségi segélyvonalakra.

11. GYERMEKVÉDELEM

Tekintettel a migráns és menekült gyermekek fokozott kiszolgáltatottságára, valamint a velük együttműködő személyek és szervezetek azon felelősségére, hogy ne okozzanak a gyermekeknek további kárt, a fogadó államoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a regisztrált önkéntesek és a gyermekekkel kapcsolatban álló önkéntes szervezetek/csoportok tisztában legyenek a gyermekvédelem alapelveivel, és ehhez megfelelő képzésben részesüljenek, valamint tevékenységük során egyértelműen megfogalmazott magatartási kódexet kövessenek. A szervezetektől és a magánszemélyektől meg kell követelni, hogy tevékenységük során mindig a gyermek mindenek felett álló érdeke legyen számukra az elsődleges prioritás. Ez többek között magában foglalja a szilárd és látható szervezeti gyermekvédelmi politikákat és eljárásokat, beleértve a viselkedéssel és magatartással kapcsolatos egyértelmű elvárásokat is. Ennek ki kell terjednie továbbá a gyermekbarát kommunikációra és a gyermekek jóllétét szem előtt tartó módszerek alkalmazására vonatkozó képzésre, amely biztosítja a gyermek egyéni védelemhez való jogát, ugyanakkor figyelembe veszi az egyes gyermekek sajátos igényeit, nézőpontját és félelmeit. Ahol lehetséges, gyermekbarát tájékoztatást kell adni arról, hogy hol és hogyan jelenthetik be esetleges panaszaikat, illetve hogyan érhetik el a gyermekvédelmi szolgálatokat, valamint az emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó nemzeti segélyvonalakat és a rendőrségi segélyvonalakat.

12. A NEMI SAJÁTOSSÁGOKAT FIGYELEMBE VEVŐ MEGHALLGATÁS ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

A válaszlépéseknek nemi vonatkozásaik is vannak, ugyanis az ukrán menekültek többsége nő és gyermek. Ennélfogva fontos a nemek közötti egyensúly biztosítása az önkéntesek toborzása és felvétele terén, mind kockázatcsökkentő lépésként, mind pedig olyan védelmi intézkedésként, amely lehetővé teszi a nők és a lányok számára, hogy női munkatárstól kérjenek segítséget. Ez különösen az olyan, határátkelőhelyeken dolgozó szakszemélyzet esetében fontos, akik az emberkereskedelem potenciális női áldozatainak meghallgatását végzik. Emellett alapvető fontosságú, hogy minden frontvonalbeli önkéntes és szervezet megfelelő eligazításban részesüljön a kötelező képzés részeként a pszichológiai elsősegélynyújtás, a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás, a nemi alapú erőszak és a biztonságos továbbutalás témájában. Munkájuk során ugyanis mindannyian kapcsolatba kerülhetnek túlélőkkel, így képesnek kell lenniük arra, hogy a minimális útmutatásokkal és a „ne árts” elvekkel összhangban nyújtsanak tájékoztatást a továbbutalással kapcsolatban. Ajánlott továbbá, hogy minden olyan frontvonalbeli munkatárs/szervezet, aki/amely érintett lehet a potenciális emberkereskedelem / nemi alapú erőszak / szexuális kizsákmányolás és bántalmazás eseteinek meghallgatásában/szűrésében/értékelésében, releváns képzésben részesüljön ahhoz, hogy megfelelően tudjon meghallgatni traumát átélt személyeket.

Románia. Ukrán menekült gyermekek képzőművészeti terápiája, 2022. május
© UNHCR/ Andrew McConnell

Főbb ajánlások a humanitárius szereplők számára

1. Megfelelő tájékoztatást és kapacitásépítést kell biztosítani az önkéntesek az önkéntes szervezetek részére a regisztrációs és az ellenőrzési eljárásokkal, valamint az alapvető humanitárius és védelmi normákkal, illetve a humanitárius dolgozóktól elvárt magatartási normákkal kapcsolatban. Rendszeres tájékoztató eligazítást kell tartani továbbá az önkénteseknek, hogy pontos és naprakész információkat oszthassanak meg a menekültekkel és harmadik országbeli állampolgárokkal. Megfelelő kontextusba kell helyezni, le kell fordítani és terjeszteni kell a regisztrációs és ellenőrzési eljárásokról, a menekültekkel és különösen a menekült gyermekekkel való együttműködésről, a humanitárius és védelmi normákról, a magatartási kódexekről, valamint a visszajelzési és panaszkezelési mechanizmusokról szóló útmutatókat és tájékoztató anyagokat.

2. Meg kell erősíteni a menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő, regisztrált és ellenőrzött önkéntesekkel, a civil társadalommal és helyi civil szervezetekkel fennálló partnerségeket és együttműködést, valamint szükség esetén további forrásokkal kell támogatni munkájukat. Különösen fontos a nők által vezetett önkéntes hálózatok vagy csoportok bevonása.

3. Információkat kell gyűjteni az önkéntesekhez és az önkéntes szervezetekhez kapcsolódó trendek és a kialakuló védelmi kockázatok azonosításához és elemzéséhez a nemi sajátosságok és az interszekcionalitás szempontjainak vizsgálatával. Ez azért fontos, hogy megfelelő alapokat lehessen teremteni a kockázatmérséklési stratégiákhoz és a tudatosságnöveléshez.

Főbb ajánlások a humanitárius szereplők számára

4. Szorosan együtt kell működni az emberkereskedelem elleni küzdelemre irányuló regionális és nemzeti koordinációs mechanizmusokkal, többek között az információk megosztása, elemzése és az ellenőrzési és regisztrációs eljárásokról, valamint a menekülthelyzetre adott válaszlépésekkel összefüggésben bevezetett egyéb, emberkereskedelem elleni intézkedésekről szóló eligazítás tekintetében.

5. Tudatosságnövelő/tájékoztató kampányokat kell kezdeményezni, és rendszeres párbeszédet kell folytatni a menekült és a befogadó közösségekkel a meglévő regisztrációs és ellenőrzési eljárásokról, valamint a humanitárius munkavállalókra vonatkozó elvárt magatartási normákról. Biztosítani kell továbbá, hogy a beavatkozások megtervezésekor és alkalmazásakor figyelembe vegyék az Ukrajnából menekülő személyek és a befogadó közösségek véleményét és meglátásait.

6. Biztosítani kell, hogy valamennyi, a menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő humanitárius szereplő hatékony visszajelzési és panasztételi mechanizmusokat vehessen igénybe, és hogy a szexuális kizsákmányolással és bántalmazással kapcsolatos vádak kivizsgálása áldozatközpontú eljárások keretében történjen. Az ilyen mechanizmusokhoz való hozzáférésre vonatkozó információkat széles körben kell terjeszteni, figyelembe véve a nemre, az életkorra és a sokszínűségre vonatkozó szempontokat.

2022. június 13-án egy gyermek beszélget egy önkéntessel az UNICEF és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) Szófiában (Bulgária) található, biztonságos teret, védelmet és támogatást nyújtó Blue Dot (Kék pont) központjában.
© UNICEF /Maria Milkova

Főbb ajánlások a humanitárius szereplők számára

7. Biztosítani kell, hogy minden, nemi alapú erőszak túlélőivel és nemi alapú erőszak kockázatának kitett személyekkel esetlegesen kapcsolatba kerülő önkénteseket alkalmazó szervezet olyan szabályzatokkal, eljárásokkal és képzésekkel rendelkezzen, amelyek a nemi alapú erőszak túlélőivel folytatott interakciók összes aspektusát lefedik.

8. Az ellenőrzés és a regisztráció önmagában nem garantálja a gyermekek és más kiszolgáltatott csoportok biztonságát, ezért rendkívül fontos, hogy a gyermekekkel kapcsolatban álló önkénteseket kiküldő szervezetek hatékony gyermekvédelmi politikákkal, eljárásokkal és képzéssel rendelkezzenek. Idetartoznak például a következők:

- biztonságosabb munkaerő-felvételi folyamatok, amelyek megakadályozzák, hogy alkalmatlan személyek munkavállalóként vagy önkéntesként dolgozzanak velük;
- kockázatkezelési folyamatok, amelyek lehetővé teszik a gyermekekkel és fiatalokkal kapcsolatos valamennyi tevékenység kockázatértékelését, beleértve a kockázatok azonosítását és azok mérséklésének megtervezését;
- szabályzatok és eljárások a gyermekek védelmével kapcsolatos kérdések és aggályok megválaszolására és jelentésére, amelyek mindenki számára láthatók és hozzáférhetők, különös tekintettel a gyermekekre, a fogyatékossággal élőket is beleértve;
- az elvárt magatartási normák egyszerű magatartási kódexben vagy azzal egyenértékű dokumentumban történő rögzítése, amely egyértelmű utasításokat tartalmaz az elvárt és tiltott magatartási formákra vonatkozóan. Ebben szerepelnie kell például a következő, munkatársaknak szóló utasításoknak: ne maradjanak kettesben gyermekekkel, a munkavégzés során mindig helyezzék előtérbe a gyermekek jogait, átlátható és elszámoltatható módon végezzék a munkájukat, és minden aggályt jelentsenek azonnal a felettesüknek vagy egy másik kijelölt kapcsolattartónak. Ezeknek a normáknak egyértelművé kell tenniük a magatartási kódex megsértésének lehetséges következményeit is.
- A gyermekvédelemmel kapcsolatos képzési és egyéb tanulási lehetőségek kialakítása, hogy a személyzet és az önkéntesek tudják, mit várnak el tőlük, és hogyan jelentsék az aggályaikat (belső eljárások keretében és/vagy a bűnüldöző hatóságoknak, a körülményektől és attól függően, hogy potenciális bűncselekményről van-e szó);
- Tisztázni kell, hogy az önkénteseket hogyan fogják felügyelni a gyermekekkel folytatott interakciók során;
- Tisztázni kell, hogyan őrzik meg a gyermekek adatainak biztonságát.

További segédanyagok az önkéntesekkel és az önkéntes szervezetekkel folytatott együttműködéshez

Önkéntesek kezelése a Vöröskeresztnél/ Vörös Félholdnál (RC)

Önkéntesség vészhelyzetben: Gyakorlati útmutató (RC)

Az önkéntesek biztonságosabb toborzása (NCVO)

Tippek: Biztonságos toborzás (RSH)

A szervezet védelmi politikájának kidolgozása (RSH)

A magatartási kódex kidolgozása vagy frissítése (RSH)

„Tudnivalók önkénteseknek” mintatájékoztató (UNHCR)

Mintaként használható magatartási kódex (UNHCR)

Mintaként használható, önkénteseknek szóló magatartási kódex aláíráshoz (UNHCR)

Mintaként használható 11 kulcsfontosságú védelmi üzenet (UNHCR)

A menekültek magánszemélyeknél történő elszállásolásával kapcsolatos segédanyagok

Szolidaritás és lakhatás: A biztonságos otthonok támogatása (Európai Bizottság)

A fogadó országokban tartózkodó ukrán menekültek lakhatási támogatása (OECD)

Pillanatkép az ukrán családokat és ukrán menekültek elszállásolását támogató szponzorálási konstrukciók keretében szerzett tapasztalatokról a (Menedékhely keresése) című dokumentumban

Melléklet: Pozitív gyakorlatok az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépések terén

Romániában a Vészhelyzeti Igazgatóság előírja minden olyan busz és minibusz előzetes regisztrációját, amely személyeket szállít a hivatalos határátkelőhelyekről. Van egy irodájuk a határon, ahol ellenőrzik ezeket a regisztrációkat. Emellett a helyi rendőrség személyazonosság-ellenőrzés és gyors interjúk révén szúrópróba-szerűen ellenőrzi a személyeket felvevő magángépjárműveket. A járművezető személyazonosító okmányairól és a jármű rendszámáról fénykép készül. Utóbbit fel is jegyzik.

Magyarországon a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás megelőzéséért felelős munkacsoport egy önkéntes vállalást és magatartási kódexet dolgozott ki és fordított le, amelyeket aláíratnak az önkéntesekkel, valamint 11 kulcsfontosságú védelmi üzenetet is összeállított (elérhető itt: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10783).

A Cseh Köztársaságban az önkéntes szolgálatokról szóló törvény szabályozza az önkéntesek munkáját, beleértve azt a követelményt, hogy az önkénteseket alkalmazó szervezeteknek egy többfunkciós akkreditációs bizottságon keresztül hivatalos akkreditációt kell szerezniük (lásd a törvény 6. cikkét, amely itt érhető el: https://www.legislationline.org/documents/id/5788).

Lengyelországban a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás megelőzéséért küzdő hálózat 2022 májusában kockázatértékelést végzett, amely magában foglalta a hálózat tagjaira irányuló, meglévő ellenőrzési mechanizmusok felmérését.

Regionális szinten az Európai Bizottság kiadta a „Szolidaritás és lakhatás: A biztonságos otthonok támogatásának szempontjai, főbb alapelvei és gyakorlatai" című útmutatót az Ukrajnából menekülő személyeket fogadó magánszemélyek számára (elérhető itt: https://home-affairs.ec.europa.eu/safe-homes-guidance_en).

Az UNHCR kiadott egy „Dos and Don'ts" (Tudnivalók önkénteseknek) című tájékoztatót az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépésekben részt vevő önkénteseknek (elérhető itt: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10783).

Az UNICEF a Cserkészmozgalom Világszervezetével (WOSM) együttműködve dolgozott azon, hogy az ukrán menekült gyermekek támogatására irányuló valamennyi egyeztetett tevékenység során magas szintű gyermekvédelmi előírásokat alkalmazzanak a közreműködő személyzet és az önkéntesek esetében. A legjobb védelmi gyakorlat és a WOSM globális védelmi politikájának helyi és nemzeti szintű alkalmazására vonatkozó közös megállapodás alapján a WOSM-et bevonták a felnőttek és a gyermekek magatartási kódexeinek elkészítésébe, a gyermekek és a fiatalok felügyeletének kialakításába, a védelemmel kapcsolatos aggodalmak jelentésére szolgáló mechanizmusok létrehozásába, valamint a helyi önkéntesek toborzásába, képzésébe és felügyeletébe. Ennek eredményeként 2022 júniusa és augusztusa között 9 országban 500 nyári tábort és tevékenységet szerveztek biztonságosan, amelyeken 21 105 gyermek, közöttük 8347 ukrán kiskorú vett részt.

Regional Refugee Response for the Ukraine Situation

Az ukrajnai menekülthelyzetre adott válaszlépéseket támogató önkéntesek és önkéntes szervezetek ellenőrzése és regisztrációja

2022. december